

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТ БЕОГРАД

Ш О Д У Н А В К А

№ 28.

Београдъ 14. Юлія.

1845.

ОДѢКЪ СРБСКОЙ МУЗИ.

Не, не; неможе сила на земљи веѣ' никоя србске
Музе разорити храмъ, нит' ѣе кад' остати пустъ.
Нойзи на вѣчите трепте заръ услуге огнѣни души
Съ дворези мачеви ти лебде и чуваю дверь.
Гласи умукнуше звѣрски, што пудише свете іой жреце,
Нѣзвнъ у гудуре кадъ съ престола допаде громъ;
Мунѣ засѣвнуше, исте у млаѣана народа срца
Божій запалише лучъ, съ вѣкови буктитѣ тай.
Нове и нове' гле подиже амвоне велможе мншца,
Вѣднѣи и убогій пукъ древне понавляти ври;
Ако и природа ладна за народность стварати знаде,
Изроде майчине те ак' и непронице честь;
Славни и силнога были то пасторци племена србскогъ
Съ презиромъ сматра іой родъ, малый е таковый брой.
Онъ ѣе с' изтребити; чисте и пшенице одсада поля,
Долѣ и ливаде све златный ѣе дичити класъ.
Наши у лугови гадне тичурине ни е се боят'
Намъ да ѣе канцама ког' србчета раздрети грудь.
Драге слободе уживаю Србіе, матере чеда,
Царской у заштити пакъ заслуга' собираю плодъ.
Радуй се музо! дѣзе гле свечане спаяюѣ' гласе
Свѣже на жертвеникѣ вѣнчиѣе сплетаю твой. —
Приѣи, о! приѣи у дворове, колибе, градъ и сеоца
Кѣери божествена свуд' теби се подиже храмъ. —
Сложне узъ свирѣли старине, дѣчица, мужевни пѣсме,
Твоє за дарове чуй займно ствараю свуд'.
Твогъ ѣе насъ зрачнога у срца тронути появи лѣка,
Съ тобомъ ѣе Србина знай злаѣаный настати вѣкъ.

К. С. Поповиѣ.

О ЧИСТОТИ И ПРАВИЛЬНОСТИ БЗИКА СРБСКОГА.

(Продуженіе.)

Текъ е турски, а србски само, како н. п. онъ има само две ябуке, умѣсто текъ две ябуке; ка-

ко е дошао, разлотно се, умѣсто текъ што е дошао. Кашика е тур. кашикъ, а срб. лежица, и служитесе ѣдномъ ложницомъ, полагагисе. Душманъ е тур. а срб. неприятель; врагъ, злотворъ, крвникъ Тур. ага срб. значи господаръ. Сайбія е тур. сахибъ, а срб. господаръ, собственикъ. Кесе и кисе е тур. а срб. мехуръ, маѣ. zsacsko, врекица. Зеурсузъ тур. е жѣрсъзъ, а срб. крадацъ, крадльивацъ. Цепъ е тур. цѣбъ, а срб. тоболацъ. Турски куртармакъ значи срб. ослободити, опростити, избавити; и тако куртала быт ѣе: одапини, помагай, стани; курталисатисе срб. опроститисе, ослободитисе. Башча е тур. одъ багъче, а срб. градина, садъ, вртъ, вртоградъ. Саатъ, или сахатъ е тур. а срб. часъ. Чоя е тур. чуха, а србски сукино. Черегъ е тур. чейрекъ а срб. четвртъ. Алацетъ е тур. а срб. остава. Ханъ и мейханъ е тур. а срб. крчма, гостиница, пивница. Ракамъ е тур. а срб. число. Катъ е тур. а срб. не били могло бити спратъ, горница. Калемъ е тур. а срб. перо, цевъ; цепъ, прицепъ, прицепакъ, ка- да значи накаламльиво дрво; а гдигди говоре и наврта, и наврнути. Камшиъ е тур. а срб. трска, цевъ. Конакъ е тур. а срб. обиталиште, дворъ.

Ви изгледате сасвимъ добро, или здраво, германисмъ е, а србски се каже: Ви се видите сасвимъ здрави; или: ви сте видити сасвимъ здрави. Ово мастило изгледа беличасто, и то е понѣмчено, а србски е: Ово се мастило види беличасто; или: ово е мастило видити беличасто; или: ово е мастило по виду беличасто; или: ово е мастило беличасто. А изгледа тако стои овдѣ смѣшно, какогодъ и извирує. Шта кошта то, туѣе е израженіе, нѣм. kostet, лат. constat, а србски: Пошто е то. Шта е цѣна тому. То ме ни е никаква труда коштало, нѣмачки е, а срб. стало. То кошта 100 ф. нѣмачки е, а срб. важи, важно е, заслужує. Овако исто судимъ и о рѣчма вреди

и вредно е: и чудеише, како би мого нашъ народъ рѣчи *вредъ*, која значи *обиду*, *штету*; дати сасвимъ противно знаменованъ *Цѣне*, и *важности*, прелазимъ на ту мисао, да е овде *вредъ* и *вредно* узето одъ нѣмач. *wert*.

Съ, или *са* додае се по правилу падежу Твор. када желимо нѣмъ означити друштво; а када смо ради нѣмъ назнаменовати орудіе, употребљавамо га безъ овихъ предлога. Тако германисми су, када се по Новинахъ пише: *Съ* тимъ ни е ништа поможено. *Са* овимъ числомъ закључуе се теченіе народнога листа. Погрѣшно число заменюе *са* исправљенимъ. Чисто србски пише се све ово безъ предлога *съ* или *са*. *Чинови* и *Редови* хтело е бити латинско *status et ordinis*, но за десетъ година ни е могло, зашто *status* значи состоянія *die Stände*, а *ordines* слав. чиновни, а срб. редови: и тако чиновни и редови рећи ће *Чинови* и *Чинови* или *Редови* и *Редови*.

Јошъ, *јошъ*, *јоште*, *јоштеръ*. Ово е све една рѣчъ, само часъ окушена, часъ продужена у неколико писмена на свршетку. Сматрајући, како говори већа часть славенства, судимъ, да е *јоште* правилно, а све друго неправилно; а у њезику књижевномъ треба да е све правилно, и опредѣлено. Говоримо *безъ* и *безъ*. По моему мнѣнію *безъ* е правилно, а *безъ* неправилно: и тако *безъ* *тога* треба писати, а не *безъ* *тога*. *Даръ* и *поклонъ* треба разликовати: Петаръ да Павлу *даръ*, а Павле учини зато Петру *поклонъ*! еданъ даруе, а други се зато покланя: и зато треба у књижевномъ ѡзѣку говорити: Петаръ е даровао Павлу књигу — или Петаръ е даривао Павла књигомъ — а не Петаръ е поклоннио Павлу књигу; зашто *поклонити* не значи ништа, но *поклонитисе*, значи сагнути се. Што се простъ народъ служи фигурама, кадкадъ сходнима, а кадкадъ и несходнима, на то не треба гледати ѡзѣку изображеному. *Дохитити* и *захитити*, мислимъ, треба намъ писати, а не *доитити*, и *захитити*, зашто коренни глаголъ, одъ кога се ови производе, естъ *хитити*, *хитати*, и значи *хватати*, *захватити*. Умѣсто *растъ* треба писати *дубъ*, одкуда произлази и цѣла *дубрава*; а *растъ* значи растенъ *der Wuch*, и може се употребити за славенско *возрастъ*, или за свако *растѣніе*. Не треба писати *треска*, но *третка*, зашто права е рѣчъ *третъ*, и када е мала, *третка*. Изгубљено *т* има се приписати лагшему изговору, на кои често тежи простъ народъ и по угодности својој, и лепѣости, и незнању.

ЖИВОТЪ СОКРАТОВЪ — ТУЖБА МЕЛИТОВА ПРОТИВЪ СОКРАТА. — ОБГАНА МУДРАЦА. — НѢГОВО ОСУЂЕНІЕ И СМРТЬ. — КЛАНІЕ АТИНИНА?
— СМРТЬ МЕЛИТОВА. —

(Са францускогъ изъ Свеобштѣ Исторіе Грофа одъ Сегира)

Сократъ се родио одъ створеня света године 3533; био е синъ едногъ ликорезца. Критонъ философъ хтео га е учити звездарству, но онъ е предпоставио науку срдца човечиегъ свима другимъ па е учио и предавао моралъ (нравственостъ). Ова наука, која е преча одъ свио други, чинила се као да не строга, кадъ ю е Сократъ проповедао: онъ е умалио нѣну тежкоћу нѣговимъ веселимъ духомъ, и посејо е цвѣће по путу добродѣтели, да га учини милимъ. Удаљавајући се одъ софистични лажни израженія, нѣгова су се поученя састајала у разговорима, и понижавајући се у редъ ученика, кога е онъ учио, показивао се као да се и онъ самъ тимъ предаванѣмъ настављао.

Одъ питања на питањ доводио е свое слушатель, те су и сами увиђали лажностъ нѣгови закљученія, несталностъ нѣгови основоположенія и неразумностъ нѣгови начала.

Више редова философіе породило се у нѣговой школи. Ксенофонъ, Аристиппъ и Платонъ били су нѣгови важни ученици.

Сократъ е примѣромъ предходно у свимъ онимъ добродѣтелима, кое е онъ проповедао. Као неустрашимъ војникъ одликовао се у Потидејској битки, и млогимъ другимъ борбама; као храбаръ грађанинъ бранио е угнѣтене, а тиранству се јавно противио; био е уздржанъ и умѣренъ, не завидио туђемъ богатству и раскоши, и своју е срећу у томъ почитовао, што е мого безъ овога бити.

Нешто новаца било е сво нѣгово наслѣдіе, кое е онъ позајмио едному свомъ приятелю, и изгубио га е, безъ да е пожалио. Архелай, Македонскій краљ, послао му е изобилне поклоне, но онъ њ е одбацио, предпоставивши истимъ своју независимостъ. Нѣгова добродѣтель била е тимъ дивнија, што се свагда показивао као простъ, весео безъ сваке гордости и страсти. Цѣлъ нѣгове философіе била е обдржавати душу у савршеномъ покоју: онъ е њ достиго, и показивао се свагда еднако расположенъ и у најопаснимъ обстоятелствама.

Често храбростъ, која се снажно противи великимъ бедама, поцупшта свакидашњимъ противностима, и снебива се домаћимъ киненяма: Ксантуса жена Сократова, била е самовольна и напрасна; а онъ е и надъ нѣомъ безъ умора показивао свою трпеливость.

Говорио е, да у нѣму обитава повѣрителанъ некій духъ, кои га одвраћа одъ опасностей кое су га могле постићи, и кои му показуе шта му треба чинити, а шта избегавати: тај духъ била е вѣроятно чиста савестъ и праведна душа.

Премда е био по природи сасвимъ ружанъ, и пакъ е красота нѣгове врле душе надокнађавала и тај недостатакъ спољне лепоте. Гомилама е свуда трчано за нѣмъ да га чуо; и по јавнимъ шетњама виђали су се најотмѣнији младићи, гди остављаю удовольства само да слушаю нѣгова поученя.

Па и толика добродѣтель ние могла избећи мрзостъ оны людій, кои су се нѣ лишавали: онъ е постао предметъ подсмея не нравствены писателя, и гонения немилосрдны лицумѣра.

Аристофанъ ружно га е на игроказу комедіе за притворицу, грдно га е, да нѣгова чиста уста говоре срамъ и богохуленъ. Сократова е душа тако узвишена била, да се нипомислити неможе, да е онъ сумњао о највишемъ существу: онъ е веровао едногъ единогогъ Бога, а презирао е басне пѣсника, сувѣрїе простогъ народа и измишлѣна божества нѣговогъ времена. О томе насъ увѣраваю нѣгови разговори са Евтидемомъ о небесномъ промыслу кое намъ е (разговоре) Ксенофонъ сачувао.

Нѣгова любовъ къ истини била е сматрана одъ нѣгови непријателя као порокъ. Мелитъ га обтужи предъ Ареопагомъ, да неверуе грчке богове, да заводи ново богослужение, и да развраћа младежъ.

(Конаць слѣдуе.)

СИТНИЦЕ.

То е најгадниѣ одъ свы неваљалы дѣла, побѣдомъ се величати, при којој е честь изгубљена.

Званія нетреба давати людима, него люде званіяма.

Право богатство лежи у нашој глави и у нашемъ прилѣжанію. — Овај нашъ капиталъ до смрти остае.

Пријателѣма добро учинити ние никакво художество, ал' непријателъ избавити — води къ небу.

Збогъ лѣпоте дѣвојку за супруга узети, тако е, као да польско добарце збогъ ружа купуемо! — и јоштъ бы ово друго опетъ паметнѣ было! ербо руже сваке године цвѣтаю.

О матери! воспитавайте ваше кѣри, да буду поштене и добре домаћице, пакъ ће се онда лако супругъ наћи.

Женска е вѣриотъ јоштъ непостижима остала. — да на овомъ свѣту нема жена, онда бы само половину тако лѣпъ быо. — жена е часть великогъ ланца, кои съ небомъ човека скопчавала.

Човекъ е обично са своимъ разумнозъ задоволянъ, у толико више у колико га мањ има.

Повѣренъ неможе се, као новци у игри, добити, морамо заслужити.

Човекъ кои хоће свима людма да угоди будала е безъ карактера, тесто е, кое се одъ руку цѣлогъ свѣта гнѣчити дае, цвѣтъ е, кои за свакогъ мирише, влатъ траве, кои се свакомъ вѣтру поводи.

Суди л' ткогодъ рѣаво о теби, немој зато на нѣга мрзити. Кој те болѣ познае рећиће: онај е рѣавъ познаватель людій.

Д. Аврамовић.

СОНЕТЪ

Србству.

Весело Србе напредуй у благу,
Надъ главомъ мрачный свой облакъ одбїай,
Вештину, съ твоимъ умомъ садъ развїай,
Почитуй Музу, дароваће т' снагу.

* * *

Неће ти онда благо припасть врагу.
Слободе дрво неслогомъ ненїай,
Нит' браћу добру стрелама ты вїай,
Быѣнешъ, веруй ми, у сїяноме благу.

* * *

Дошло в време, да покажешъ важность;
Напредка дань в садъ теби свануо;
Збогъ тогъ се труди и набави снажность.

* * *

Небы л' ти Србе славе зракъ грануо,
Небы л' ти Бож'я засннула яеность,
И небы л' кадгодъ одъ мука дануо.

Павле Петроніѣвићъ.
слуш. Поетике у Београду.

ДИВЛЯ РУЖА.

Гдѣ се чарна зелени горица
И блежуљци узвишую байны,
Туд' протиче лаџана водица
Поточиџа сребрны и слайны;

На обали измеђ' виткин бора',
Бданъ цвѣтнѣхъ другомъ руку пружа,
Раскошности свудъ просула флора —
Ал' уздише бѣдна дивля ружа.

Благе росе она жели тужна,
Ньой се ядной нико несмилова,
Све весело, она една сужна,
Брѣ заштите неналази крова.

Алн дрзай, немой губят' наду,
Майке весне еданъ осмей мили
Оѣе тебе подигнути младу
Да с' у пуной ти развіашъ сили.

У А.....

Б. М. Д.

— БОГАТОМЪ.

О ти среѣный штитомъ заштиѣеный!
Међ' буряма на средъ мора синѣгъ,
Среѣно пловнѣшъ на кораблю златномъ,
Као дете у найслаѣемъ сангу,
У колевци на майкиной руци —!
Среѣно пловнѣшъ бурѣ просѣцаю',
И там' амо пловушкаю' сматрашъ
На пространость вел'когъ океана,
Как' га бурѣ са дна потресаю,
И без'срдно о стѣне лупкаю;
Плови плови алъ текъ добро сматрай,

Како буря мору угрожава —?

Да и тебе с' пескомъ не помеша

Петаръ Лазаревнѣхъ
Кнежевчанинѣхъ.

ЕПИГРАМЪ I.

Искра с' неба кад' заблеста
И две сродне душе сліе,
Тога часа да л' е иста
Кадра подат' безсмертіе?!

II.

Сродне душе разставлѣне
Кад' раздвои мигъ случая,
К' утѣшшту отворене
Стоѣ л' ѣима двери рая?!

III.

Крепка, бистра изъ топли нѣдара
Срба роди отачбина мати;
Онъ заръ неѣе изъ сыновлѣг' жара
Нѣне свете стоѣе цѣловати?!

ИЗВОДЪ ИЗЪ СПИРИДОНОВИ ПАПИРА.

(Преводъ.)

Очаянѣ сад' ми с' нова
Вѣрма, вѣрма изъ основа
Грудь потреса, раздире;
Наравъ ньойзи расплакана
Болю пита люты раана,
Плачемъ пуни зефире.

К. С. п.

РАЗРѢШЕНІЕ ЗАГОНЕТКЕ.

у прошломъ числу Подунавке.

Муза сладость немож' с' знати пиѣа
Кадъ с' храмъ ньиногъ не познаѣ быѣа:
К'о у куѣу што с' неможе доѣи
Преко прага да с' немора проѣи
Видит' престолъ землѣ Бохеміе
А Прагъ златный да и познат' ніе.

Алекса Десимировнѣхъ.

Учредникъ Милошъ Поповнѣхъ.

Издано и печатано у Правителственой Кнѣгопечатни у Београду.